

Ako se povede razgovor o najšoj savremenoj poeziji i ako se njeni vidovi osmotre iz pozicije onih koji su bili i jesu njeni kritičari, tumači i poneseni zagovornici, prisustvo kritičara poezije Milosava Mirkovića ne može da bude osporeno ili prenebregnuto. Posle Zorana Mišića jedini predani komentator aktuelnih pesničkih tokova i fenomena, ali od njega sasvim različit po izvesnim bitnim osobenostima kritičkog aparata i estetičke pozicije, Mirković je u svojoj prvoj knjizi sabrao eseje o poeziji i o pesnicima, pod zajedničkim naslovom „O estetici, o etici, o tici“. Time su već nagoveštana duhovna srodstva, književna opredeljenja i orijentacije ovog kritičara, kao i estetički program u kome se o poeziji ne govori u svetlu određene književne dogme, već u ime one nepotkupljive i korozivne poetske suštine koja mahom izmiče kategorijalnom racionalnom svođenju, ali ne i delikatnim membranama sluha i osetljivim antenama senzibiliteta.

Upravo su to preduslovi kojima se pisac ovih ogleda s pravom ponosi i koristi, služeći se prevashodno unutrašnjim procesom intuicije na uštrb metodske razvijenih kategorija bez kojih se akademski pojam kritičkog postupka ne može ni zamisliti. Milosav Mirković je sa novim oduševljenjem i poletom prihvatio kritičku, ustalom već ovestalu, da se poezija ne može dokazati, da ona jeste ili nije, — i stoga u ovim ogledima razlozi i argumenti ljubavi jednog ljubavnika poezije nisu postupno stepenovani, već su pruženi silovitom snagom emotivnog opredeljenja i nepatvorene čitalačke elevacije. Poezija je, po njemu, oksidirni plamen kojim se nerazdvojno povezuju intimno psihološko biće i egzistencija pesnika. Moralna i socijalna funkcija poetskog čina iscrpljuje se onim senzibilnim odzivom kojim pesnik, žestoko pričešćen realnostima i senzacija ma neposrednih životnih oblika, projektuje unutrašnju dramu svoje duha na jezik snobitve, u plodnom neredu uobličajenih pojmova. U tekstovima Milosava Mirkovića često susrećemo izuzetno tkanje muzike i emocije, jedan neubičajeni verbalni dar da se poeziji odgovori srodnim elementima duha i raspoloženja, ali da se postavi suštinsko pitanje o osnovama i slepmi mirljama bića, o spiritualnom „hodu po mukama“.

„Zašto bi nerazumljivi oblik ptičijeg jajeta morao biti odmah preveden na jezik trapavosne, realističke „razumovne“? I, s druge strane, zašto bi svi paradni i racionalni zvižduci o trajnosti, „o

trajanju“ kao sebičnoj imenici, morali biti slušani sa nepotpunom pažnjom“, pita se Mirković sa polemičkom žestinom, sukobljavajući se stalno sa jednom racionalističkim sasušenošću semom analize stila i jezika. Uporno brani estetičke prerogative i preimućstva intenziteta nastalih na električnim poljanama između sna i javne poezije „među javom i međ snom“, prepoznajući u nadrealizmu ne jednu ortodoksnu doktrinu već socijalnu i pesničku avanturu čije su zasluge u otkrivanju novih inspiracionih zona neporecive, Milosav Mirković ne posustaje pred dahom proleća, slučajnih manifestacija nežnosti i ljubavi i zato dragocimih, kao u tri brda pronose, a onda obamru pred malom kolonom mrava, pred mikroskosmosom neke učesale ljubavi...“

„O estetici, o etici, o tici“ je upravo knjiga unutrašnjih ogledanja u poeziji, lirski subjektivni ogledala poezije ličnosti najtrajnijih i najdelikatnijih u republici srpske poezije od pojave Rastka Petrovića pa do najmlađih. Pre svega nam Mirković donosi oduševljenje njihovom poezijom i svojoj kritički doživljaj koji se u približnoj meri ovaploćuje poetskim slikama i kritičkim pojmovima. Međutim, književno-istorijske kategorije i pojmovi su ovde toliko devalvirani i izrelativizovani, valjda iz stalnog opranja i protivstavljanja katedarski ravnoj liniji svođenja posebnosti na spoljne zakonitosti, da poetsko-istorijski konstituenti nisu ni mogli biti dovoljno naglašeni i zacrtani. Ali zaobilazeći šire uslovljenosti ideja i senzibiliteta, Mirković je kod svojih izabranika naglašavao nepresahli konstitutit i tradiciju strajlšovske melodije, psihološkog vointarizma koji se u grozničavim mladim godinama pesnika obeležava znacima satkanim od „tuge i opomene“. Čak i kad su elektrizovani infrastruktom industrijskog stoleća, kad su opljeni modernim romantizmom u projektovanju nereda spoljašnjeg ili unutrašnjeg, pesnici o kojima je ovde reč (Rastko Petrović, Crnjanski, Ujević, Drainac, Marko Ristić, Dedinac, Davičo, Matić, Danoljić, Branko Miljković, Boža Timotijević, Siđuhovi, Šujica, Kolundžija, i toliko drugi nadohvat snimljeni i pomenuti), u Mirkovićevom oku obogaćeni su moćima jednog plodnog duhovnog metabolizma i

nenasilnog bratstva. Te fluidne spona kojima se međusobno drže i ipak raznovrsni pesnici, duguju i doista ličnom ulaganju Milosava Mirkovića zbog čega je u ovim tekstovima nešto prenatraglašeno prisutna zadržava ličnost. Tako ovi eseji nadražavaju i značenje intimnog dnevnika o poeziji, i sveodnoga o izvesnim dominantnim dimenzijama osobnih pesničkih svetova.

Ako ostavimo po strani zahteve za osećanjem istoričnosti i preciznijim književno-istorijskim klasifikacijama, čega se Mirković u pretežnom broju slučajeva unapred odriče i to ne uvek sa dovoljno opravdanja, u njegovom kritičkom postupku preovlađuje lepšav vez impresija u kojima sudeluju one vrste književnih iskustava i psihološki činjenica pomoću kojih se možemo približiti pesničkom delu. Ta moć verbalnog stvaranja i dotaravanja, sposobnost da se lucidnim parafrazom i prodornom slikom nagovesti ono za šta bi bila neophodna stranica rafičanog barokna apstrakcija (pri čemu se ipak ne bi sve prenelo), čitavo to umeće koje se oslanja na sličaku potporu inspirisanosti, ali i svoje časove presahnuća, u kojima Mirković više ne dolazi do pravih reči, i onda se javljaju ona povremena variranja, verbalne igre u kojima ima i ponavljanja. U tim trenucima invencija stila popusti i u prvi plan izbiju ograničenja svojstvena ovakvom kritičkom pristupu poeziji, u kome, pre svega, nije uvek lako postići zadovoljavajući odnos u upotrebi slike i pojma. Mirković izbegava čak i minimalne analitičke zahteve u poetsko tkivo reči, za njega navodi stihova imajovo reč ali onaj minimum analize stihova koji se u Mirkovićevom postupku veoma sporadično javlja, mogao je češće biti upleten u ove esejičke kadence.

Milosav Mirković se učio većtini književnog isledivanja i kazivanja reči od onih koje najviše voli (a to su najvinijska pera i duhovni naše moderne književne misli), iznad svega, kod Marka Ristića i Davića. Drugujući sa mnogim poetskim sudbinama Mirković je prekalio svojevrstan stil,

vibrantan, tanan do kidanja i slikama natopljen, ali pokadašto precizozan i samodopadan. Međutim, čak i u ovoj brziživju i savesho komponovanoj knjizi, na mahove se pojave nemile pratilice žurnalistike, u kojoj pisac ovih ogleda ume da bude i brzopisac i lakopisac. Nema mnogo primera u kojima to dolazi do izražaja, ali je sasvim moglo i bez njih pošto bi se time uskratilo jedino pravo zadovoljstvo onima kojima mnogo više smeta estetika koju Mirković i naravno ne samo on, zastupa, nego povremena i retka okližnupa u logici pojmovnih veza sintagme. Inače, na Mirkovićeve ogleda, čak i u trenucima kad su na opasnoj ivici verbalne parade, mogu se primeniti njegove reči, upućene Boži Timotijeviću: da „su načinjani od probarnih reči i od povišene korespondencije sa voljenom lektinom“. Stil ovih ogleda je nadahnuto povišen, nimalo akademski hladno deskriptivan ni celomudren, a to je, ne samo u ovom književnom času, retko kritičko svojstvo.

Pesnici o kojima je reč u knjizi „O estetici, o etici, o tici“ predstavljaju uistinu orfejska sazvučja moderne i savremene, pa i najmlađe srpske poezije. Njihovi neposredni i posredniji odnosi sa nadrealizmom, odnosno sa poezijom, koju je nadrealizam nadahnio i omogućio, spijljeni su motiv ispitivanja Milosava Mirkovića, za koga nadrealizam znači, besmisljen sa dosta osnova, veliku poetsku šansu i značajno inspirativno uporište, inspirativno i pošto se u ličnoj evoluciji prevlada, i kad se pomoću njega podmlađuju čula u plodnom pomeranju elemenata stvaralačke vizije. Relacije sa nadrealizmom, dakle, najšire i najslobodnije shvaćenim prevashodni su predmet pažnje ovog kritičara. Dalje, rukovodeći se najtrajnijim iskustvima nadrealističke revolucije u literaturi, Mirković u tumačenju poezije ume da spoji poetske intenzitete sa psihološkim žarištima i traumama, da poveže bujicu nesvesnih utisaka sa rano fiksiiranim senzacija ma dečastva i mladosti, kad predstave o svetu i ozlede mentalnog bića ostaju za dugo, a kasnije sublimirane iskrasavaju u poeziji. Mirković nas u to ne ubeđuje razvijenim nizom logički omeđenih činjenica, već gotovo nepogrešim sluhom za jedva čujne nagoveštaje. Pa ipak, iako je odabrao pes-

nike za koje ima najviše afiniteta i snaga, ne može se prevladati da njegov oslušan poezije sa senzacionim sustinom poezije ne iskrivljuje i ne obnavlja ono što uobičajeno nazivamo misljenjem o poeziji (uz čega se opeć ne u smeo izvesti zaključak da njegova kritika nije misljenje o poeziji, poezija u cjem naslanjaju pojačano sudeluju racionalnu estetiku i funkcije svesti, tzv. intelektualna poezija nije osobito u vođu, ali moćima Milosava Mirkovića. U tumačenju pomenutih pesnika on je suzio poje intelektualne akcije u stihovima, za račun uoće nadannuca, sa čime možemo ili ne moramo da se složimo, ali je aktu poetskog saznanja, saznanjem vrednosuma i značenjima pesme morao da posveti više pažnje i značenjaju uoaga. Iba je u ovom slučaju men upotpunjena ovim elementom, esejistika Milosava Mirkovića bila bi još vreenjaja i popunjaja nego što jeste. No uz sve ono što smo došli, ne trazimo li svuise? it epends.

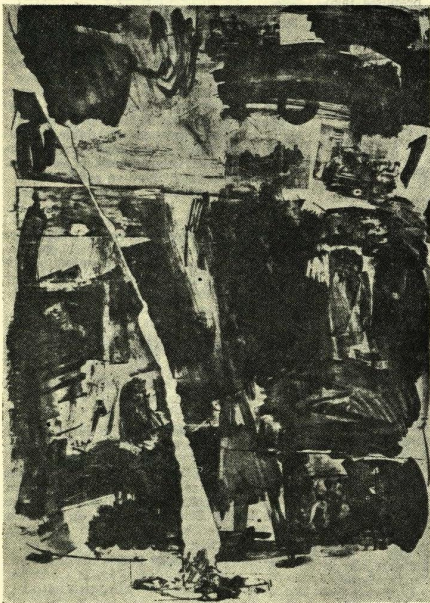
Knjiga Milosava Mirkovića „O estetici, o etici, o tici“ nije izneverna ni estetiku, ni etiku, ni ticu. Iba je prva, izrazito mladalačka knjiga ovog kritičara poezije koji ima da osena poeziju u prstima, posebno onu koja je poput javne ptice prevedena sa „jezika čutanja i tisine“. Milosav Mirković zna kao retko ko, sta je morani zadatak i obaveza kritičara: da prati žive tokove literature i da se bori za nove poetske vrednosti i intenzitete u autentičnom času njihove najave. Niz tekstova kojim je dočeka poetsku najavu Tome Mijovica, Mice Danoljića, Branka Miljkovića, Bože Timotijevića i drugih, još mladih, završava ovu knjigu, u kojoj se od pojave Rastka Petrovića prate moderni i zračni pesnici u jednom nena mešljivom kontinuitetu u kome je pojava mladih Orfeja logična i obrubujaka. Njima, najmlađima, njihov nešto stariji duhovni brat i drug uputio je jednom poruku:

„Drugovi moji, sačinite splav sopstvenom rukom i počnite konfiktivsku avanturu sopstvenom nesanicom.“

Tim rečima i ovom knjigom jedna pesnička generacija najzad je dobila svoga kritičara.

Milosav Mirković: „O estetici, o etici, o tici“, Progres, Novi Sad, 1963.)

10-74546927
neko ko je stran

Tražim te i zaboravljam iza umora iza zasenjene beline kao prvi prvi put isecam iz zastakljenih mirisa isecam iz sutrašnjeg ništa od svega ovog nije se dogodilo ni nedogadanje ni dodir samo reči sa oblikom mog disanja ponavljaju tvoje oko ponavljaju zbudjene svíce u prstima da te nikad ne zaboravim nikad poklonim prisutnosti.

O poljupci nedodirnuti čiji oblik oduvek poznajemo bolu pod kosom teškom od svitanja o mirisu ljubavi praznino sjajena rubljena nežnosti ne mogla preko ponora vazduha. Ne dam da reči ove sa kojih ne otrešan sjaj bola najčistijeg ne dam da reči ove kao maslačak neprohodne prepoznaju tvoje lice prepoznaju svetlosti.

Ne mrsi prisutnost dolaskom ni oči pesmom nalivene ti što mirišes na umor brzostrajne svilne kiše ti oko koga se blaga svitanja okreću.

10-74546695
mirisi probodeni kroz slepoočnice

Dok držimo u ruci po zrak jedan šta se to lomi u tankom zglobu tišine šta se to oblači u natičje sjaja

zar se uvek dajemo mirisu koji ne dodiruje oblikom već samo slutnjom dalekih prelepih cvetova.

Moje čutnje su grla zabačena sjajna bleštava ranjiva moje čutnje — pruče svetlost vitki strukovi mirisa volim krađen zalazak u tvojim očima zrelim volim zbudjeno podne u tankom zglobu tišine ne pitajte nikad zašto se vraćam u boje prvog dalekog sutona ne pitajte zašto se nežnošću trujem.

„Čekanje-ljubud koji se smanjuje.“ V. Parun

Ovo podne bezvalno i koje se udvaja u travama zaidanim naručjem tvrde svetlosti mirisi probodeni kroz slepoočnice zatim jedan trenutak koji ima telo neprohodne zreline nad ključevima od srebra zagledani u sebe posmatramo ogledala kako se magle i magle i postaju neko drugi koji je poneo naše lice i ne pratimo ga više rukom koja prebira po sjaju umornom presnim vlatima vazduha.

Ako spavamo sa usnom kadifjenom probudiće nas vetar probudiće nas tablo tišine ko grozd sazrelo probudiće nas jeka svetlosti sadevena u mirise tako neudne tako neprohodne ako spavamo sa licem dečijim probudiće nas nikad svišće sveže oči za bol grabljivci.

radmila bitević

ROBERT RAUSCHENBERG (S.A.D.) nesreća, 1962.